

epoha

ISSN 1334-952X

9 771334 952006

časopis za kulturu komuniciranja
god. VI. broj 58 • posebno izdanje

Elia Patricia Pekica Pagon i
Slavko Kulić IOM

Razgovor o globalizaciji

Pravo na nasilje nema nitko, jer nasilje ne može biti ničije pravo!

Piše Slavko KULIĆ IOM

Predgovor drugom izdanju mojega intervjua objavljenog u časopisu *Epoха* broj 58 (siječanj 2006. godine)

Kada čovjek nema s kim voditi razgovor, tada je prisiljen pisati, zapamćivanja radi. Piše se za još nestvorene i nerođene; piše se za mrtvožive; piše se za još svijeću neprobudene; piše se za one koji imaju potrebu za spoznajom opstanka radi. Pisanje se iskazuje potrebnim i za mrzitelja pisanja. Pisanje je premještanje sebe na papir za druge.

Kada se ima s kim voditi razgovor, tada se vodi dijalog. Dijalog je razgovor živog sa živim o bitnom. Ovaj koji je zapisan u intervjuu u časopisu *Epoha*, dogodio se na zamolbu glavne urednice Elie Patricie Pekice Pagon, kojoj je globalizacija jedno od glavnih područja njezinog znanstvenog, spisateljskog i novinarskog zanimanja. Veliki interes koji je ovaj intervju, kako su mi poručili iz uredništva časopisa *Epoha*, pobudio kod čitalačke publike, zahtijeva njegovu ponovnu objavu.

Moram priznati da me ta spoznaja veseli, jer je opstanak života za mnoge u pitanju, pa i za nas same. To se odnosi na pojedince, ali i na narode koji žive u polju neobazrivosti, za sve one koji su prihvatali podložnost, postojanje na sve nižoj razini životnosti. Rijetki su sugovornici na temu suštine globalizacijskih procesa, toga vrlo mutnog pojma, čija etimologija ukazuje na lažnu zoru za neosviještene.

To što je objavljeno u *Epho*, najbolje govori o mudrosti i inteligibilnosti te o ljudskom nastojanju glavne urednice i časopisa *Epoha*, u želji za izgradnjom humanijeg svijeta. Tu razinu spontanog razgovora o bitnom bilo je moguće voditi zahvaljujući tome što su dvoje sugovornika imali potpunu predodžbu o svijetu u svojoj svijesti sa smislim razvoja samosvijesti za potrebe ove naše stvarnosti. Istina je, ovaj razgovor o bitnom u svojoj intencionalnosti ima duboko humanističku orientaciju i etičko samoodređenje radi razobličavanja globalizacije nasilja i njezinog uporišta u geobiopolitičkom razumijevanju opstanka sve manjeg broja ljudi i naroda na našem planetu. Ideja globalizacije kao proces kodifikacije prava jačega sve se više i sve brže ostvaruje. Pravo na nasilje ili nasilje kao pravo moćnih zadobiva vrijednost pomoću poretka sile kao prava. No, moramo znati da s naslova geobiosocijalnog razumijevanja

opstanka i razvoja života na Zemlji, bioetičkog pristupa razvoju života, pravo na nasilje nema nitko, jer nasilje ne može biti ničije pravo. U posljednjih 500 godina ideja maksimizacije bogaćenja manjine na račun većine, nasilnom preraspodjelom prostora, izvora i dobara izvorno je europska ideja.

U zadnjih pedeset godina 20. stoljeća ta ideja europeizacije na maksimizaciji je mutirala u radikalizaciju maksimizacije bogaćenja silom u Americi. Kraj 20. i početak 21. stoljeća najbolje potvrđuju proces anglosaksonizacije Europe i svijeta, europskom pacifikacijom, širenjem na okruženje po strogim direktivama i kriterijima moćnih. To nije slučajno. Spoznaja da se Europa iz sebe ne može obnavljati u smislu stvaranja novih i dodanih vrijednosti te održavanja socijalne države, traži spoznaju o širenju Europe na bliže okruženje preraspodjeljivanja radi i prostora, i izvora i dobara, svih oblika energije u korist tih istih moćnika. Širenje Europe ostvaruje se strogom kontroliranim širenjem po njihovim direktivama. To što se osvoji i prisvoji ulazi u EU, a EU je oblik obrane od drugih još moćnijih. Onaj što ili onaj tko ne želi prihvati direktive moćnih kreatora novog svijeta, taj ostaje s druge strane Schengenskog zida. Dakle, Hrvatska ostaje ili će ostati izvan Schengenskog zida sve dотle dok ne ispunи sve političke, ekonomske, pravne, socijalne i vojne kriterije. Sve dотle dok ne postupi kako je već do sada zadano i potpisano Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju, u kojem je sve određeno, bit će upravo tako kako sam rekao.

Ovaj predgovor može poslužiti za bolje razumijevanje svijeta i Europe spram Hrvatske kao subjekta kulture i subjekta civilizacije, sa svima onima koji čekaju u redu s ove strane Schengenskog zida. Posebno može poslužiti svima onima koji nisu bili u mogućnosti doći do spoznaje i razumijevanja procesa u kojima se Hrvatska država nalazi od samih početaka njezinog nastajanja. Privatizacija državnih dobara od strane interesa privatnog kapitala, vlasnika privatnog domaćeg i stranog kapitala, potpomognuta hrvatskom državom, u punom je tijeku. Život u društvu i državi vlasnika privatnog kapitala umjesto u obećanom ili očekivanom društvu radnika, moguće je samo za neke. Za mnoge će život u takvom društvu i državi biti nemoguć. Ipak, na kraju, treba reći da će nas Europa i svijet cijeniti prema onome što ćemo toj Europi i tom svijetu pridonositi, a ne prema onome što ćemo od toga svijeta proziti.

Moj svjedok je VRIJEME

Razgovarala Elia Patricia PEKICA PAGON

U prošlom broju *Epohe* najavili smo mogućnost razgovora o globalizaciji s jednim od naših najpoznatijih stručnjaka s toga područja te izričitog zagovaratelja moralne i humane globalizacije nasuprot globalizaciji terora i nasilja - profesorom doktorom Slavkom Kulicem. Osim globalizacije, povod mojem razgovoru s profesorom Kulicem bio je i njegov nastup u HTV-ovoј emisiji "Na rubu znanosti" 19. studenoga prošle godine, koju vrlo uspješno vodi novinar Krešimir Mišak. Tema razgovora spomenute emisije bila je "Održivi razvoj". Slavko Kulic osporio je tu tezu već na početku emisije rekavši: "Ne radi se o održivom razvoju, već o održivosti života...", i postavio tezu konstruktivne i destruktivne antropologije i nas i naših mozgova kao produkata jedne ili druge antropologije.

Moj razgovor s profesorom Kulicem tekao je vrlo spontano, a neka pripremljena pitanja otpala su, jer su se stalno rađala nova, inspirirana iznimno produhovljenim odgovorima mojega sugovornika.

Profesor Slavko Kulic na početku našeg razgovora zamolio me da čitatelje *Epohe* upozorim da se sve što će saznati iz našeg razgovora odnosi na "uvodni dio prve lekcije prvog razreda devetog stupnja obrazovanja, za prvi dan prvog stoljeća trećeg milenija. Deveti stupanj obrazovanja je prvi razred nakon doktorata, jer svi naši doktorati i svi mogući akademski dekori do sada su se pokazali plitkim i nedorečenima umom u smislu razumijevanja problema globalizacije".

➤ Gospodine Kulicu, još tada, sada već davnih 70-ih godina prošlog stoljeća govorili ste svima onima koji su radili u multinacionalnim kompanijama da su podanici, a oni toga nisu bili svjesni. Kako to objašnjavate?

Tim sam riječima pokušavao savjetovati podanike da ne stvaraju nاجامنike, ali nisam uspio u toj svojoj namjeri, jer je većina podanika stvorila upravo nاجامنike. I što sad? Ovaj tip kapitalizma iskazuje se grubljim od feudalizma. Šezdesetih godina prošlog stoljeća ukazivao sam da će krajem istog stoljeća Laički apostolat uređivati socijalne odnose u Hrvatskoj. Govorio sam im da ako ne bude tako, neka to priopće meni i mojim potomcima. Nijedne riječi nema netočne od tada rečenog. A danas me pitaju, kako si ti to onda znao, kako si to pogodio? Ja im kažem: Ja to nisam pogodio, ja sam to znao. Kad sam vidio koji ljudi vode Savez komunista Jugoslavije sve mi je bilo jasno. Bili su to ljudi koji nisu imali pojma što je to što vode, niti su znali gdje su ni kamo će. Ja sam znao da to ne može uspijeti. Nisam ja video snagu u Laičkom apostolatu, nego bespomoćnost onih koji su se opredijelili da nekog vode, a da ne znaju ni gdje su ni kamo će (lijevi dogmatizam).

➤ Odlično! No, vratimo se globalizaciji. Budite ljubazni, pokušajte mi u kratkim crtama odrediti početak globalizacije?

Globalizacija je počela prije četiri i pol milijuna godina kada je mozak lovca sakupljača ojačavao u biološkom i neurološkom smislu. To je jedno od temeljnih pitanja. Ja ne znam što ljudi misle kada je počeo proces globalizacije i do kada će trajati, ali sa sigurnošću tvrdim da je to proces koji se nastavlja. On nije završio. Proces globalizacije se nastavlja i traje, i dalje se događa nešto o čemu nitko nema pojma.

Slavko Kulic: Protivnik sam globalizacije i nasilja...

Globalizacija je započela s prvim kretanjem Homo sapiens sapiensa iz Afrike spram svijeta, ako je točna teza da je kolijevka ljudskog roda ili ljudske vrste Afrika. Znači, od onoga dana kada su prvi ljudi iz Afrike krenuli u osvajanje novih prostora, u traganju za novim izvorima i sredstvima za opstanak i razvoj života, globalizacija od tada pa do danas nije prestala. Znači, ovdje pod procesom globalizacije treba podrazumijevati kretanje ljudskog roda u potrazi za novim prostorom, za novim izvorima i novim dobrima, zbog čovjekove potrebe za samoočuvanjem, radi održavanja vrste odnosno radi reprodukcije svoje vrste. To je jedno od temeljnih pitanja.

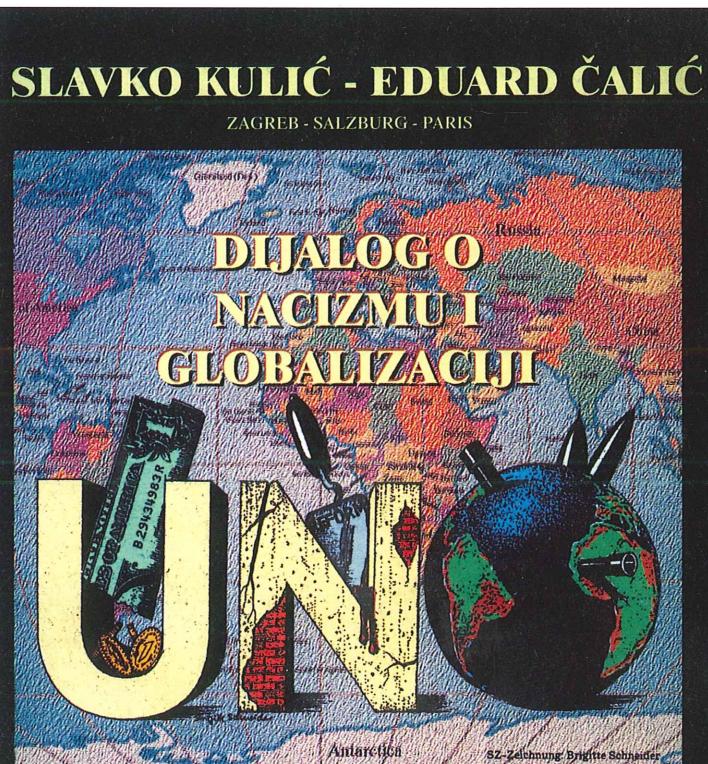
➤ Što je to globalizacija i što pod tim procesom trebamo zapravo razumjeti?

Pod tim procesom, zapravo, trebamo razumjeti proces ojačavanja bioloških i neuroloških ograničenosti Homo sapiens sapiensa, da bi brže osvajao prostor i brže prisvajao izvore i dobra. Od prije četiri i pol milijuna godina do danas taj se proces nezaustavljivo nastavlja sve brže i jače u smislu straha za opstanak, u smislu iscrpivih izvora ovoga tipa civilizacijskog ustroja. Znači, jedno od temeljnih pitanja je: Što se pod globalizacijom treba uopće razumjeti? Pod procesom globalizacije treba se zapravo razumjeti

ojačavanje neuropsiholoških i bioloških ograničenosti Homo sapiensa i psihologije lovca sakupljača u suvremenoj lubanji. Ta pohota koja proizlazi iz čovjeka ka *svijetu stvari* u animalnoj civilizaciji, još uvijek ne u kulturnoj civilizaciji, traje i dan-danas. Do dana današnjega kada mislimo da živimo u *kulturnoj civilizaciji* Homo sapiens sapiens nije prestao težiti biti u centru pažnje i još uvijek sam sebe stavljaju u centar pažnje života na Zemlji, a mi koji se bavimo znanostima znamo da Homo sapiens sapiens nije uopće u pravu s naslova tzv. antropocentričnog sustava vrijednosti, jer u središtu pažnje u znanosti je život na Zemlji, a ne život Homo sapiens sapiensa. Zašto to govorim? Upravo zbog toga što sve nedače, svi oblici ugroza života na Zemlji proizlaze iz glave nedorečenoga ljudskog uma koji u pohotu za novim prostorom i za novim izvorima i dobrima, svoga opstanka radi, zapravo nastoji upotrijebiti sva sredstva, sve tehnike i antropotehnike, sva znanja, sva otkrića, sve tehnologije, kako bi brže osvajao i brže prisvajao izvore i dobra. Znači, što smo mi u vremenu dublje spram budućnosti ta se trka tjerana fenomenom *više - brže, radi brže - više*, sve jače odvija s naslova ekonomije nasilja i tehnika i antropotehnika ili tehnologija s biocidnim posljedicama. Znači, Homo sapiens do danas nije osvijestio posljedice svojih defektnih izuma. Jedno od bitnih pitanja kojima se bavim jest uloga Homo sapiens sapiensa u lancu proizvodnje života, znači u prehrambenom lancu života, odnosno njegov odnos spram prirode. Njegov odnos unutar prehrambenog lanca života traži duboku korekciju u razumijevanju života i razumijevanju odnosa spram prirode. Do sada sam uspio saznati dva tipa razumijevanja opstanka i razvoja života s naslova globalnih procesa koje bi trebalo prihvati ili odbaciti. Saznao sam da postoje dva tipa razumijevanja ili dva tipa znanja, dva pristupa problemu opstanka i razvoja života koje zapravo znanost i znanje danas ne misle. Znači *život* ne misli nitko. Ono što se misli je *svijet stvari*. Znači, postoje dva tipa razumijevanja tih globalizacijskih procesa u kojima je Homo sapiens zapravo preuzeo ili usurpirao glavnu ulogu i sebe stavio u centar pažnje. Odmah na početku našeg razgovora želim naglasiti da Homo sapiens sapiens uopće nije u pravu, jer antropocentrični sustav vrijednosti je onaj koji je omogućio usurpaciju svih ovlasti od strane Homo sapiensa spram prirode i spram života. Homo sapiens nije u pravu uza sve deklaracije Ujedinjenih naroda o ljudskim pravima. To što pokazuje njegovo djelovanje upozorava da je život ugrožen upravo s naslova njegovih defektnih izuma i njegova pogrešnog djela. Pogrešno djeluje, jer pogrešno razumije. Kad kažem da pogrešno razumiće, onda hoću reći da Homo sapiens do dana današnjega, već četiri i pol milijuna godina još uvijek nije počeo misliti *život*, nego misli *svijet stvari*. Upravo ta činjenica - da postoje dva tipa razumijevanja života, geobiosocijalno razumijevanje života (usmjereni ka *životu*) i geobiopolitičko razumijevanje života (usmjereni ka *svijetu stvari*) - prepostavlja konstruktivnu antropologiju i odgoj i obrazovanje u smislu procesa očovječavanja, u smislu evolucije prirode i teorije evolucije. Taj je sustav socijalnog odgoja i obrazovanja do dana današnjega, ma gdje god je započeo, bio eliminiran, jer je kulturni mem morala isključen iz odgoja i obrazovanja.

Geobiosocijalno razumijevanje života, dakle, uključuje respekt života i odgovornost Homo sapiensa prema životu i prema prirodi te prepostavlja ekocentrični sustav vrijednosti, poštivanje *života* u odnosu na *svijet stvari*.

Drugi tip razumijevanja opstanka i razvoja života na Zemlji je, kako samo rekao, **geobiopolitički tip razumijevanja** - nasilan tip osvajanja prostora, izvora i dobara. Oko tog tipa razumijevanja života, sve znanje svijeta se okupilo u smislu tzv. scientizma, ljudi koji puno znaju, ali su izostavili uporabu morala prije primjene znanja. Znači, devet desetina znanstvenika svijeta isključivo radi za potrebe nasilja, a za potrebe očovječavanja tako malen broj njih. Nevjerojatno je kako je malo mozgova u funkciji očovječavanja, iako ih ima. Ja sam jedan od onih ljudi koji se zalažu za globu-

Walter Hofer, Robert M. W. Kempner, Harold C. Deutch, Pieere Gregoire, Charles Bloch, Eugen Kogon, Golo Mann, Ernst Fraenkel, Haus Mayer, Karl Dietrich Bracher, Friedrich Zipfel, Heinz Leferenz, Karl Stephan, Willy Brandt, Simone Veil, Giuseppe Vedovato, Nelly A. Chadirat, Peter Padfield, André Malraux i Simon Wiesenthal

»Adamic«

Profesor Slavko Kulic u razgovoru s našom glavnom urednicom

lizaciju humanizma, morala i bioetike. Znači, život može opstati samo s naslova biorazličitosti, a ne u istosti. Ovo što nam geopolitičko mišljenje misli odjenuti istu uniformu, pa da svi mislimo nasilno, zakonito vodi u razaranje prirode i u razaranje života.

➤ **Zašto je više ljudi okrenuto geopolitičkom osvajanju svijeta, a manje tome humanom svijetu?**

Ovo je jako dobro pitanje. Velik broj ljudi okrenut je nasilju, upravo zbog toga što globalizacija nasilja traži edukaciju za nasilje, a edukacija za nasilje jedina osigurava egzistenciju. Znači imamo tri ključne riječi - **globalizacija, edukacija, egzistencija**. Nema egzistencije izvan edukacije, nema edukacije izvan koncepcije nasilja. Tu otvaramo pitanje da zapravo svi sustavi odgoja i obrazovanja isključivo pripremaju ljude za nasilje. Zašto? Upravo zbog toga što je razina ljudske svijesti na razini nasilnog principa osvajanja. Znači temeljni princip ljudskog ponašanja je uzet kao nasilan princip osvajanja prostora, prirode, izvora i dobara. Ako je temeljni princip ljudskog ponašanja nasilan, onda se zapravo svi sustavi odgoja i obrazovanja trude da pripreme čovjeka za nasilno ponašanje. Znači temeljna dva principa su princip nasilnog prsvajanja i princip nasilnog ponašanja.

➤ **Oni drugi koji nisu pripremljeni za taj okrutni svijet, za svijet nasilja, oni se smatraju neprilagođenima?**

Točnije, oni se smatraju nepripremljenima za takav način života i globalizacija nasilja uzima prostor globalizaciji humanizma. Znači nasilni uzimaju prostor života onih koji nisu za nasilje. Znači nemoralni i nehumanisti su u prednosti. Ovdje treba reći da danas zapravo još uvijek vrijede afirmacije moći i nasilja kao vrijednosti, a ne kulture kao vrijednosti. Moja poruka svim ljudima svijeta, posebno mladim ljudima je da, ako svojom kulturom, svojim odgojem, obrazovanjem i svojim znanjem ne mogu poduprijeti kulturu i humanističku orientaciju civilizacijskog ustroja, neka makar svojim znanjem, svojim odgojem, svojim obrazovanjem i svojom kulturom, ne podupiru moći i nasilje kao vrijednosti. Danas su, nažalost, na djelu moći i nasilje kao vrijednosti. To će biti tragično i pogubno za život na Zemlji.

➤ **Mislite li da nakon toga neće doći do nekog novog prosvjetljenog razdoblja u kojem će ljudi ponovno doživjeti blagostanje i prosvjetljenje? Predviđate li prosvjetljenje u nekoj skoroj ili dalekoj budućnosti?**

Ovo što se događa na planetu Zemlji upozorava da je sve što je stvoreno

vrijedno, ali će, nažalost, nakon svih promjena nestati i biti razoren. Znači, ne moramo prihvati tezu da je ispred nas bilo 27 civilizacija koje su propale zbog istih razloga, jer čovjek nije razumio život, jer život nikad nije bio mišljen, jer ga nitko nije poučavao da misli život, već je čovjek poučavan da misli i živi za *svijet stvari*. *Svijet stvari*, probitka radi, isključuje kulturni mem moralu. Vaš časopis inzistira na kulturi komuniciranja koje, nažalost, danas nema, i zbog toga vas očekuju veliki naporci za promjenu mentalnog sklopa našeg vremena, jer međutim sklop Hrvata preferira, na vašu i moju žalost, *svijet stvari*, a ne *svijet kulture*. No, valja se boriti, jer kultura je ključ razumijevanja života na Zemlji. Te dimenzije kulturnog razumijevanja života nema na djelu, tim više što biološka dinamika, rast čovjeka od rođenja do 20-ih godina, osigurava reprodukciju života bez kulturne dimenzije. Dakle, kulturna dinamika kasni za fizičkom dinamikom, za biološkom dinamikom. To je jedan od temeljnih problema našega razumijevanja života. Zbog toga ćemo i dalje rađati i odgajati pogrešnog čovjeka, mutanta, koji je potpuno otuđen.

➤ **Kao da ne želimo učiti iz povijesti...?**

Što se tiče povijesti, povijest nije sporna, ako otvarate pitanje povijesti. Sporna je povjesnost. A povjesnost je kritika povijesti. Mi te kritike povijesti do danas nemamo. Mi nemamo povjesnosti ni o biogenezi, ni o kulturogenezi, o čemu se tek ponešto govori tek danas.

➤ **Po Vama, mi nemamo svoj stav i kritički osvrt u odnosu na našu povijest?**

Da, točno. Mi se ne želimo suočiti s engramom ljudskog kretanja, ni kulturnog ni materijalnog. Nije točno da Homo sapiens nije mnogo postigao. On je nešto postigao samo na ojačavanju biološke i neurološke ograničenosti, ali na procesu očuvanje nije učinio ništa. On je ostao *anthropos*, čovjek - dominator. Homo sapiens sapiens, prema zapadnoj filozofiji, ne uključuje ženu - ona je jednostavno izostavljena iz roda.

➤ **Mislite li da je to zbog toga što su povijest uvijek pisali pobjednici?**

Oni uvijek pišu da su u pravu, jer ono što oni pišu - to se objavljuje. Povijest nije ono što su oni napisali, povijest je ono što se dogodilo. A to što se dogodilo nije zapisao nitko. Prema tome, mi nemamo povjesnosti kao vrsta, odnosno kao ljudski rod. Ja hoću izdvojiti Homo sapiensa iz životinske vrste, iako mi biolozi prijete kad pokušavam to učiniti. On je još uvijek duboko životinja i to sve opasnija životinja. Prema tome, razlika između pračovjeka i Homo sapiensa prije četiri milijuna godina, prije 30 tisuća godina, prije 20 tisuća godina i današnjega je samo u tome što ovaj digitalni Homo sapiens sapiens nema više šanse postati čovjekom. On je toliko mutirao, toliko se udaljio od potrebe za ljudskošću da ga više nitko ne može vratiti ni odgoju, ni obrazovanju.

➤ **Mislite li da su ljudi u razvijenim zemljama svijeta manje osvješteni o problemima globalizacije nego u zemljama tranzicijskog karaktera kao što je Hrvatska?**

Nema razvijenih i nerazvijenih društava i država. Postoji samo pojam razvoja koji je vezan za našu svijest i samosvjest. Ta se paradigma upotrebljava samo kod čovjeka koji ima svijest, koji je sposoban biti otporan prema nepoželjnom. Nema razvijenih i nerazvijenih naroda, ima samo bogatih i siromašnih. Nasilni su bogati, ovi drugi nisu. A bogati su upravo zbog toga što su bili agresivni i nisu birali sredstva da dođu do svoga bogatstva. Dakle, postoje bogati i siromašni. Oni siromašni pripadaju vjerojatno ovom polju humaniteta, a oni bogati pripadaju moći i nasilju. Moći i nasilje - o tome treba govoriti.

{o globalizaciji}

➤ Naše se društvo okreće tom konzumerizmu, osjeća se velika promjena u društvu u zadnjih desetak godina. Ljudi troše velike sume novaca u shopping centrima. Sve kupuju na kredit i žive u iluziji blagostanja. Gubi li se, dakle, i kod nas taj humani pristup i okrećemo li se i mi prema agresivnom?

U prostoru naše neobazrivosti, naše niske razine brige za životom, niske razine svijesti i niske razine samosvijesti, ljudi ovoga prostora bili su plodno tlo i pogodan prostor za razvoj moći i nasilja. Znači, mi smo zapravo dio onoga svijeta koji bismo mogli nazvati potrošačkim. Odnosno, kad bi se kratko izrazio, mi smo u polju potrošnje svega, u polju u koje se guraju neobazrivi i neodgovorni. Primjera radi, 200 tisuća Hrvata odlazi na skijanje, u smislu skijanja, klizanja i sunčanja na kredit. Mi Hrvati smo očito onaj dio svijeta koji troši sve što netko tko zna proizvodi. A, sve što se proizvodi je pod ključem sve do onoga dana dok nije obuhvaćeno drugom dimenzijom nasilja nad svijetom. Znači, imamo jedan oblik manumilitarizma, to je vojna ruka nad svijetom, koja je svijet izlagala fizičkom nasilju u tim odnosima nadređenosti i podređenosti. Međutim, suvremena ruka nasilja je dužničko-vjerovnici odnos, dužnička doktrina koja je pretvorila novac u ekskluzivnu političku moć, odvojivši ga od pojedinca, od institucija, od organizacija, od naroda i s velike daljine daje novac samo poslušnima, a neposlušni, nažalost, neće dobiti ništa. Ta koncentrirana moć, piramida moći, upućuje na održavanje odnosa nadređenosti-podređenosti u smislu sve manjeg broja vlasnika svega na svijetu u smislu privatnog kapitalizma. Ulazimo u vrijeme globalizacijskih procesa kada je privatni kapital predujmio bivše vlade dužničkih zemalja u svoj servis. Znači, ta lokalna političko-financijska elita postala je servisom globalnog privatnog kapitala koji stvara svoj privatni svijet, koji privatizira svijet u tom smislu da ćemo svi u neposrednoj i daljoj budućnosti na lokalnoj razini živjeti u globalizacijskim procesima u društvu vlasnika koji će biti u funkciji globalne političko-financijske elite kao posluge, ali protiv svoga naroda. Mediji su već ušli u tu funkciju i sada se radi na razvlačivanju svega ili od svega i pojedinca i naroda. Jer radi se o razoružavanju manje moćnih, da bi se s njima moglo manipulirati u smislu poslušnosti i veće eksploatacije. Buduća eksploatacija s naslova globalizacije traži predujmljivanje u smislu potrebe kapitala. Dakle, od svih nas se traži da se moramo pripremati učenju življjenja na kredit. Predujam, dakle, nije kad si gotov s radom, pa ćeš ući u novi proces rada, pa ćeš dati sebe u novi najam, nego on tebe predujmljuje dublje nego što je to do sada bilo. Mi ulazimo u doba kada liberalna doktrina onemogućava slobodu kretanja kapitala i rada, zabranjuje kretanje rada i uvjetuje bezgraničnu slobodu kretanja kapitala. Znači, temeljni principi promjene u globalizacijskim procesima baziraju se na tome da se liberalna doktrina pretvara u neoliberalnu doktrinu u smislu da su temeljni principi liberalne doktrine bili sloboda kretanja rada i kapitala te sustav financiranja i investicija profita radi, a ta temeljna dva principa liberalne doktrine danas su nestala u smislu da danas postoji alternativna sloboda kretanja kapitala, ali bez slobode kretanja rada. Ovdje je važno istaknuti da se drugi temeljni princip promjene liberalne u neoliberalnu doktrinu odvija, kako sam rekao, u polju sustava zaduživanja, znači preraspodjeljivanja putem nasilja, dakle silom, a ne putem investiranja radi profita. Temeljna dva principa liberalne doktrine su srušena i živimo u dobu neoliberalne doktrine, odnosno neoliberalizma kao socijal-darvinizma. Ovdje se otvara pitanje što su to zapravo moći i nasilje. Moći i nasilje nisu ništa drugo nego mogućnost presudnog utjecaja na izbor alternative drugog bez njegove volje. A poredak sile je sredstvo provođenja te volje protiv otpora drugih. Mi živimo u vremenu kada nemamo pojma ni gdje smo, ni što će se s nama dogoditi, jer mi misaono ne pratimo te svjetske procese. Sva naša znanost je u jednom podređenom položaju u odnosu na politički determinizam. Mi nemamo nikakvog utjecaja na bilo kakve procese u hrvatskom druš-

tvu, Europi i svijetu. Oni koji su stvorili te principe nasilja, primjera radi, traže izvođače, a ne pregovarače. Direktive ne traže pregovarače. Traže se izvođači. Misaoni proces kao takav je već izvršen. Ti se tražiš isključivo kao voljni izvršitelj, i što si bolji izvršitelj, imat ćeš veću nadnicu. Oni koji se tome suprotstavljaju neće imati ne samo zaposlenje, nego neće imati niti hranu, neće imati ništa, što znači da neoliberalna doktrina isključuje sve veći broj građana svijeta iz socijaliteta, jer se javljaju kao teret moćima i bogatima. Oni su jednostavno teret i njih treba isključiti. I to se događa - da ih se isključuje iz socijaliteta i oni su sami sebi postali problem, pa se tu javlja problem depresije, jer represija proizvodi depresiju. Depresija proizvodi neuroze, psihoze, shizofreniju, jer ne možeš proturječiti nasilju, jer je svugdje oko tebe nasilje. I u životu i u radnom prostoru. Prema tome, moje je mišljenje da mi nismo misaono sposobni ući u te procese i odgonetnuti ih, da bismo im se mogli eventualno suprotstaviti. Pa smo, s obzirom da to ne znamo, odustali od odgonetavanja i suprotstavljanja i pristali na postojanje u propadanju. Pristali smo na život na sve nižoj razini potrošnje svega što nam se nudi.

➤ Ubrajate li uistinu i nobelovec u kardinale neoliberalne misli, kako ste istaknuli u emisiji "Na rubu znanosti"? Tko su po Vašem mišljenju kardinali neoliberalne misli?

Uistinu se radi o ljudima koji imaju izvrsno znanje, ali su zaboravili uporabu morala prije primjene znanja. Tu ubrajam i nobelovec.

➤ Mislite li da je to nasilje ušlo u sve segmente društva i djelovanja?

Nijedan kvadratni milimetar fizičkog prostora nije oslobođen od te dvije

Slavko Kulic: Moja poruka svim ljudima svijeta, posebno mladim ljudima je da ako svojom kulturom, svojim odgojem, obrazovanjem i svojim znanjem ne mogu poduprijeti kulturu i humanističku orientaciju civilizacijskog ustroja, neka makar ne podupiru svojim znanjem, svojim odgojem, svojim obrazovanjem i svojom kulturom, moći i nasilje kao vrijednosti.

poluge. Nitko, ni pojedinac, ni narod, nije oslobođen niti pošteden od te frontalne represije, po dubini i po širini, sa svim sredstvima fizičke, materijalne i simbolične moći.

➤ Postoje li u svakom segmentu društva tzv. odabranii?

U svim prostorima postoje podanici, na koje oni (moćnici) računaju. Ovdje mislim na one ljudе čija pohlepa jedva čeka da izade iz njih. U savezu s ljudima koji teže pohlepi na najlakši način, oni prihvataju one koji im nude svoje postojanje uz liniju manjeg otpora. Najveći broj ljudi se iz neznanja opredjeljuje za stanje u kretanju s naslova geo-političkog razumijevanja života. Veliki broj ljudi uskače u vlak da bi što lakše opstao, ne sluteći da su na taj način zapravo prihvatali robovsku orientaciju za sebe i za sve svoje potomke. Čovjek našeg vremena se očito odlučio za Hobbsovu (engleski filozof iz 17. stoljeća) filozofiju nasilja, tako dragu američkim socioložima, u kojoj čitav ljudski život sliči na trku štakora u kojoj je jedina nagrada svakome od njih biti ispred nekog drugog, za silu kao oblik poretki opstojanja reprodukcije, pa dok traje - traje, a ne za Spinozinu filozofiju stvaranja života iz sebe i potrošnju života iz sebe, jer nam je priroda dala sve organe da možemo proizvoditi svoj život sebe iz sebe, ali to nismo razumjeli. Takođe odgoja i takvog obrazovanja nemamo. I mi smo zapravo prešutno napustili taj pristup svom opstanku života na prostoru Republike Hrvatske. I nije slučajno što se svi oblici života na Zemlji, pa i u Hrvatskoj, ostvaruju na sve nižoj razini. I biljni svijet i životinjski svijet, a unutar njega i ljudski svijet se stalno mijenja, svijet bakterija i virusa mutira. Suvremena medicina im ništa više ne može napraviti, jer smo mi izgubili uvid u uzroke te suvremene patologije tipa ptiće gripe, kozje groznice, kravljeg ludila... Ne radi se tu o kravljem ludilu, već se radi o ljudskom ludilu, jer je čovjek dao životinji sredstva u prehrani u smislu ekonomije nasilja. *Više-brže, radi brže-više profita.* Prema tome onaj koji govori o kravljem ludilu optužio je životinju. Nedužnu životinju. A to ludilo ja pripisujem Homo sapiens sapiensu, jer ga je Homo sapiens sapiens proizveo, to je njegovo ludilo. Prema tome, nemojmo optuživati životinje. To misaono stanje iz kojeg sve proizlazi proizveo je Homo sapiens, pohlepe svoje radi. Jer je htio *više-brže, radi brže-više profita.* Životinje su nedužne u odnosu na Homo sapiensa. To je teza prema kojoj svi oblici ugrožavanja života proizlaze iz glave Homo sapiens sapiensa, lovca sakupljača u suvremenoj lubanji.

➤ Razgovarajući s ljudima iz svih segmentata društva o globalizaciji, dobila sam dojam da većina ljudi ne razumije globalizaciju koliko bi trebalo. Još uvijek je veliki broj onih koji misle da je to nešto jako pozitivno i dobro i da mi trebamo prigriliti taj grubi kapitalizam koji se nama nudi u svrhu preživljavanja. Određeni broj ljudi sasvim je neutralan u svom stavu o globalizaciji, jer je neizbjježna, a mali broj ljudi razmišlja o mogućoj opasnosti globalizacije kao grubog i darvinistički nastrojenog kapitalizma. Možemo li to nerazumijevanje pretvoriti u razumijevanje i kako, s obzirom na visoki postotak neobrazovanih u našem društvu?

To što mi ne razumijemo život, to što mi ne mislimo život, nego *svijet stvari*, nama onemogućava da uopće razumijemo što je život. Naš misaono-spoznajni aparat proizlazi iz tzv. tročlane dijalektike: teze, antiteze i sinteze, ali na razini *svijeta stvari*. Ono što smo mislili i što smo brinuli, to imamo - *svijet stvari*. Međutim, ono što nismo mislili, to nemamo, a to je život. Život se misli tek na četvrtom članu četveročlane dijalektike (teza, antiteza, sinteza i epiteza). Epiteza u ljudskom mozgu tek misli život. Međutim, mi smo u ljudskom razmišljanju tako daleko od toga, mi smo u razumijevanju i u našem ponašanju tako daleko od brige za opstankom i razvojem života. Mi to ne znamo. Nas će ubiti to neznanje. Život na Zemlji

bit će žrtva našega neznanja ili žrtva znanja u funkciji nasilja.

➤ Koliko po Vašem mišljenju, ljudi danas znaju o globalizacijskim procesima?

Ne znam koliki broj ljudi zna nešto o globalizacijskim procesima, ali znam da globalizacija ima podanike na svakom kvadratnom kilometru na Zemlji, jer je to u čovjeku. Nije globalizacija donijela to stanje. Globalizacija je samo provocirala to stanje.

➤ Koliko su ljudi koji misle kao Vi međusobno povezani, koliko aktivno djeluju diljem svijeta?

Ja sam česti gost svih kontinenata. Moje dvorane nisu prazne. Ja sam čovjek za kojeg se zna da je jedan od onih koji zagovara globalizaciju humanizma. Međutim, dvorane koje zagovaraju globalizaciju nasilja su sasvim sigurno organizirane u smislu da druge alternative nema. Ja tvrdim da ima. Jedan sam od ljudi koji prosuđuje jedan novi mogući život, na jedan drugi mogući način. Jedan sam od rijetkih koji ima prostor za novu psihološku sublimaciju. Za novu imaginaciju o drukčijem mogućem svijetu, od ovoga kojeg nam nudi nasilje. Ja se sad pripremam za jedan od svjetskih skupova koji će se održati u Africi, gdje će se od onih koji me mogu razumjeti tražiti da shvate dokle sam stigao osvijetliti nasilje i ono što nasilje proizvodi. I što nam je još ostalo u prostoru tih budućih mogućnosti za neku moguću buduću budućnost života na Zemlji? Znači, ja nisam sâm koji misli Homo sapiens sapiens, jer on s tim što zna nema šanse uspjeti. S tim što on zna, samo postaje nasilan. I sad se otvara pitanje zašto smo uopće takvi? Pa upravo zato što geobiosocijalno razumijevanje života traži konstruktivnu antropologiju, odgoj i obrazovanje o bioetičkom pristupu životu. A ovaj drugi tip razumijevanja traži odgoj i obrazovanje koji se zove destruktivna antropologija. I ona traži znanje. Znanje za razaranje je jedno, a znanje za razvoj života je nešto sasvim drugo. Mi do sada nismo razumjeli, niti smo u ljudskom mišljenju u stanju doći do toga bitnoga razdiobnog prostora, do toga prvog raskrižja, zato što ne znamo. Jedan dio svijeta se u bespomoćnosti najviše oslanja na Boga, kao mogući izbor i okosnicu svoga opstanka, jer se može hodati uspravno i s dogmom o Bogu, ali na dogmi o kapitalu, sve manji broj ljudi može vjerovati da će opstat. Prema tome, nije točno da se dogma o socijalizmu, koju nismo razumjeli, vraća na dogmu o kapitalizmu. Nama je socijalizam bio nemoguć na dogmatski način, a kapitalizam nam nije neizbjježan na ovaj način. Onda me pitaju: "Pa što je, Kulicu, nama onda neizbjježno?" Ja im kažem: samo proces rekaptalizacije odnosa - ovo što se sada događa kod nas. Mi nemamo povratak na kapitalizam, restauraciju kapitalizma, nego proces refeudalizacije odnosa. Jer je kapitalizam vrlo jasan odnos u smislu da u sto jedinica vlastitog i stranog kapitala napravimo sto i pedeset. Za to što mi činimo, da od sto jedinica domaćeg ili stranog kapitala napravimo trideset, za to učiniti, draga Elia, ne treba ići u školu.

➤ Misija našeg časopisa je pokušaj izgradnje nove kulture komuniciranja. Mi svojim radom pokušavamo graditi mostove među ljudima, vremenima i prostorima na jedan drugačiji način od trenutačno prisutnih metoda u našem društvu. Slušajući Vas, sve više sam uvjerenja da ispred sebe imam pravog sugovornika i čovjeka koji je shvatio našu misiju.

Ja ne tvrdim da sam ja pravi sugovornik za tu temu, ali časopis za kulturna pitanja traži afirmaciju kulture kao vrijednosti, a ne afirmaciju nasilja i moći kao vrijednosti. Drago mi je da ste to znali prepoznati. Međutim, sve što se događa u ovom društvu u smislu društvenih odluka, sve ide u pravcu uključivanja u euroatlantske integracije, a to su institucije koje vode rat za

dominaciju, za nasilje. Prema tome, vi možete pisati kako puno i možete pomoći u širenju svijesti, i u proizvodnji samosvijesti, samo kod onih ljudi koji imaju potrebu za kulturom kao vrijednošću, a ne kod ljudi koji imaju potrebu za stvarima u ovoj stvarnosti. Jer se do stvari može doći na ovaj ili onaj način, a do kulture se ne može doći drugačije nego vrijednosnim opredjeljenjima. Ako je to vaša orientacija, onda morate znati da ovo društvo nema ni odgoja ni obrazovanja za prave vrijednosti. U društvu koje nema odgoja i obrazovanja za prave vrijednosti, sve je podcijenjeno i sve je precijenjeno kao što jest, pogotovo sada kada smo sve stavili na rasprodaju, jer je netko sebi uzurpirao mandat da rješava probleme obavljanja svoga nasilja nad ovim narodom, da proda ono što je raspoloživo ili da ga zaduži još više, a da narod pritom ništa ne pita. Problem ostvarivanja života na ovom prostoru za sve manji broj ljudi isključuje sve veći broj ljudi iz socijaliteta, iz posla, iz života, iz svega što jest i što se događa. Dakle, najveći broj ljudi živi u ovoj gruboj stvarnosti onoliko koliko je odstranjen, izbačen, odnosno koliko je izostavio život, znači koliko ne živi. To je, zapravo, jedno pitanje umiranja hodajući.

➤ **To se, nažalost, ne može sprječiti, jer kada bezobzirni ljudi o kojima govorite sretnu osobe kao što ste Vi, kad pročitaju Vaš članak ili vide emisiju na televiziji s temom o kojoj danas govorimo, oni ostaju mrtvi-hladni i nastavljaju sa svojim nasiljem?**

Zato što nisu u stanju razumjeti, jer oni nemaju prepostavki u svom mozgu. Jer čovječji mozak koji je rezultat konstruktivne antropologije odgoja za etičke i druge vrijednosti je konzistentan i konzektuantan. Mozak ljudi koji pripadaju nasilju i koji su rezultat nasilja pun je neuronskih rupa. Oni nisu u stanju niti konzistentno misliti, ni konzektuantno se ponašati. Oni su zakonito ljudi onesposobljene svijesti, ljudi odbijajuće svijesti. Što se mene tiče, politički *clusteri* ne mogu voditi svijet, ni pojedino društvo, jer to su ljudi koji djeluju s naslova nasilja i oni se diferenciraju po kriteriju nasilnog osvajanja vlasti radi nasilnog provođenja svoje volje putem nasilnih poredaka.

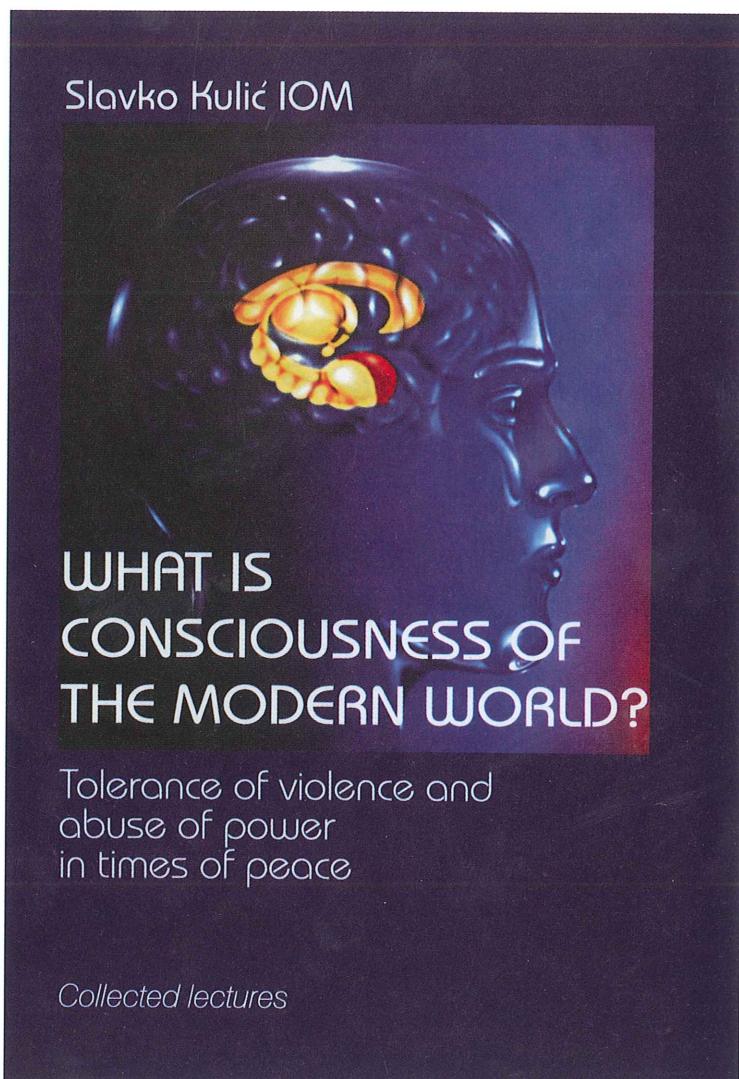
➤ **U kojim zemljama osjećate da je osviještenost ljudi na višoj razini, a u kojima da je na nižoj razini?**

Pa, američki imperializam je proizveo određen broj ljudi koji su potpuno osvijestili ovo što se sada događa u Americi. I ova priča o američkoj demokraciji je tragedija. Radi se o američkom imperializmu koji nikada nije tako ukinuo pojam i poimanje demokracije kao danas. Najveći broj osviještenih ljudi susrećem s naslova SAD-a, djelomično Europe, a najveći dio iz Istočne Azije, pa mogu reći da imam sugovornike čak i u Moskvi koji su živjeli u staljinističkom režimu. Samo oni koji su živjeli pod strašnim nasiljem u stanju su govoriti o nasilju, jer oni ga najbolje poznaju iznutra. Oni koji su govorili o nasilju iz nasilja, oni su platili cijenu svojih ideaala kao što sam ih platio i ja.

➤ **O globalizaciji se zato govoriti i kao o amerikanizaciji?**

O procesu globalizacije kao o amerikanizaciji se može govoriti zato što je to istina. Jer najekstremniji broj ljudi iz Europe je pobjegao u SAD i oni vraćaju Europi to nasilje koje tamo ojačava. Prema tome, ti ljudi koji zagovaraju globalizaciju svijeta i privatizaciju Europe, oni govore o amerikanizaciji, jer taj dio ekstremnog oblika postojanja zapravo je zagovorništvo koje proizlazi upravo iz ovoga geopolitičkog razumijevanja života, ali ne na čelu s Amerikancima kao nekakvim domorocima (takvi ne postoje, takvi su ubijeni), nego s naslova anglosaksonskog tipa kapitalizma, jer je politička oligarhija Engleske odvojena od naroda na čelu tih procesa (radikalizacija maksimalizacije). Politička oligarhija Engleske je nametnula

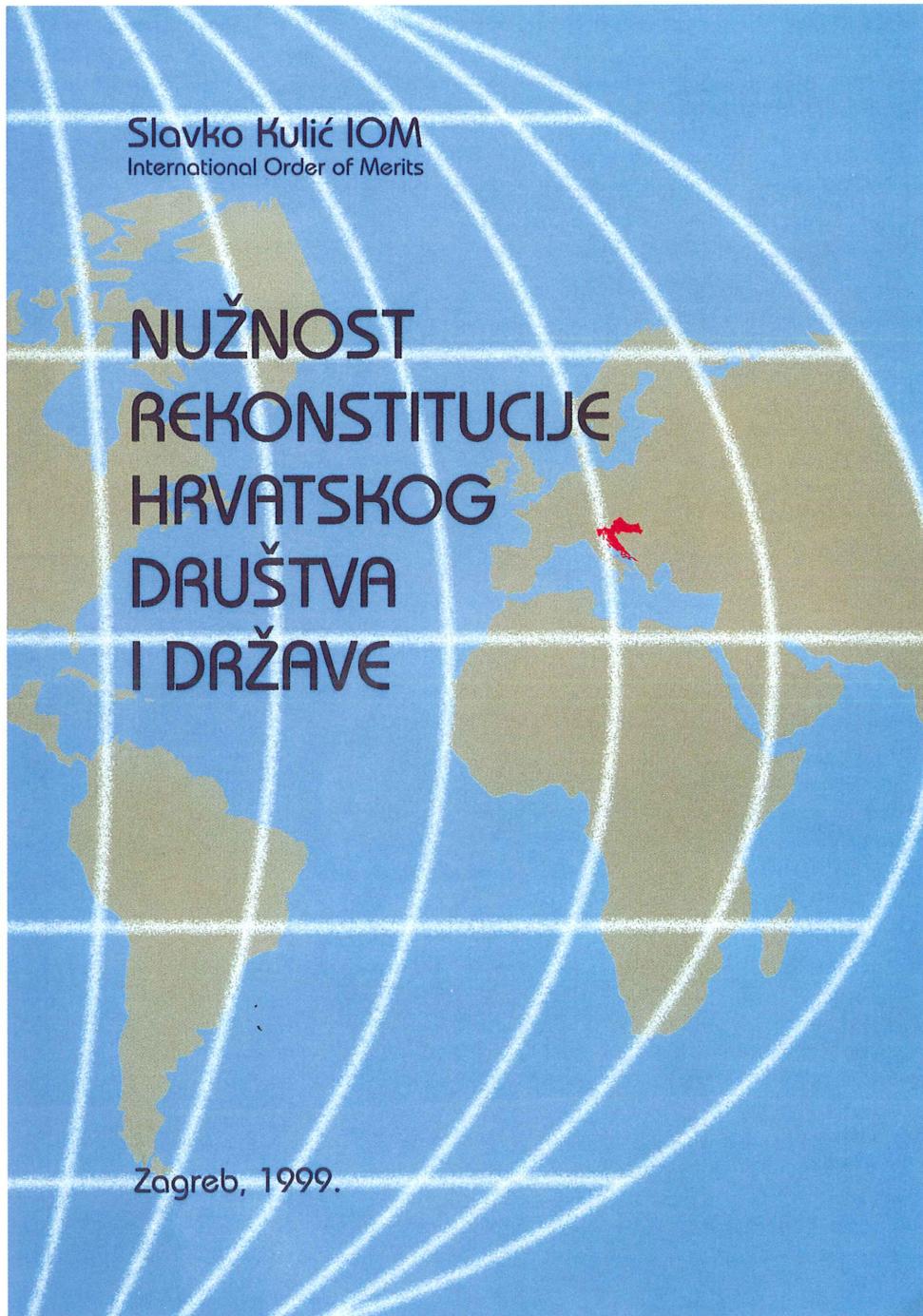
svoju filozofiju Amerikancima (poslije pet ratova) negdje u 16., 17. i 18. stoljeću. Od tada pa do danas vlasnički odnosi caruju nad radnim odnosima. To je tragedija za svijet. To su izmislili Englezi, ali europski Englezi, a ne američki. Prema tome, nasilje proizlazi iz anglosaksonskog tipa procesa privatizacije svijeta. Proces privatizacije traži individualizaciju, traži građansko društvo u kojem je svatko sam sebi svrha i smisao te hoće pojedinca staviti pred nasilje, onemogućujući mu da se organizira i pruži otpor tom nasilju. Zato su oni bili protiv fikcije komunizma koji nikad nije postojao. Znači, Treći svjetski rat se vodio protiv fikcije, protiv komunizma, protiv nečega što nije postojalo i taj rat je uspio. To je bio Treći svjetski rat (1946.-1989. godine). A sada se vodi Četvrti svjetski rat, protiv fikcije islamskog fundamentalizma kao neprijatelja. To ne mora biti istina, ali i opet se vodi rat protiv fikcije, jer im je Treći svjetski rat uspio, uspjeli su ga dobiti i srušiti sve ono što im je bilo *opposite*. Sve što je *opposite* nasilju ono mora biti lišeno mogućnosti da opstane. Prema tome, za proces amerikanizacije odnosno anglosaksonizacije svijeta, to posebno naglašavam, nemojmo optuživati Amerikance, jer su to učinili ovi mutirani Europljani u Americi, jer su Europljani kada su došli, zalutali u Ameriku, pobili one koje su tamo našli. Ne zaboravimo, Kolumbo je zalutao u Ameriku. Nije istina da ti ljudi tamo ne bi bili čovječniji od ovih koji su naselili Ameriku. Najpohlepnejši dio Europe je naselio Ameriku, a još ekstremniji je otisao u

{o globalizaciji}

Australiju. Prema tome, nemojte misliti da su ti ljudi slučajno nasilni, oni su genetski i memetski, kulturno pripremljeni za nasilje. Oni ne žele drugi oblik života osim nasilja. Taj proces anglosaksonizacije svijeta kao procesa globalizacije upućuje na to da Europa nema drugog izbora. I to je Europsi nametnuto. Dok god Europa ne bude u potpunosti amerikanizirana, Europa se neće moći oslobođiti, jer ona je vazalni dio Amerike. Oni koji su u Europi, vazali su tih moćnih Amerikanaca. Zato se govori o europskom snu tih nasilnika. Njihov je san doći u Europu i privatizirati je.

➤ Europeizacija je ponavljanje amerikanizacije, samo u Europi?

Da, to se događa i radi se o tome da tu nema nikakve razlike, samo to još u Europi nitko niti ne sluti. Nitko u Europi ne smije znati, to je bioteza, prvi princip, da nijedan narod u Europi ne smije znati zašto Europska Unija. Kad im to bude nametnuto i to prihvate kao oblik nasilja postojanja, ako narod odbije, onda će to prihvati njihove političke strukture, jer ćemo ih mi već imati uključene u svoj servis. Prema tome, proces privatizacije Europe tek slijedi. Do 2010. odnosno 2015. godine on će započeti u smislu da kolektivni tip kapitalizma kao ostatak komunizma i socijalizma treba likvidirati. To su procesi koji dolaze. Slijedit će razlaz iz Europske Unije kao izlaz. Zar ima smisla ulaziti u nešto što je već na vidiku da se razilazi? Samo neobazrivi ulaze u te procese.

➤ Može li se to dovesti u kontekst Vaše prognoze s kraja 60-ih godina prošlog stoljeća kada ste predviđeli da će komunistička Jugoslavija nestati, što se uistinu i dogodilo?

Moje teza o razlazu iz Jugoslavije kao izlazu bila je utemeljena na tezi američkog imperijalizma iz 1949. godine: maksimalno im pomoći do uništenja. Ja sam pratio tu tezu. Davali su nam i omogućavali potrošnju. Maksimalno sve na kredit, na dugove, itd. A ja sam znao da slobode na tuđoj moći nema. I sva moja upozorenja da slobode na tuđoj moći nema, ni pojedincu, ni narodu, nisu uspjela urazumiti narode. I rekao sam im da će doći u situaciju, kad će doživjeti ne samo slom, nego razlaz u krvi. Prva moja upozorenja bila su 1967., 1969., 1974. i 1978. godine, da bi zadnje moje upozorenje bivšoj Jugoslaviji bilo 1982. godine, kada sam govorio da je iluzija očekivati ono što se narodima Jugoslavije tada govorilo, zato što se nije smjelo dopustiti da jedna društvena zajednica u kojoj živi 74 različite nacije i nacionalne manjine uspije opstat, jer bi u tom smislu uspjela Europa, uspio bi svijet. S obzirom da se bilo kakav oblik kolektiviteta mora uništiti, jer je to ostatak komunizma, sve se samo mora prepustiti egoizmu pojedinca, građanskom društvu u kojem je svatko sebi svrha i smisao, a svi drugi su za njega neka raspoloživost, radi neke iskoristivosti, kroz neku utrživost, kroz neko zbrajanje i odbijanje. Znači, mi se nalazimo u tom procesu kada nas se tjeraju u polje utrživosti.

➤ Utilitarnosti?

Da, utilitarnosti. Da svaki pojedinac mobilizira svoju pohotu, svoju pohlepu, svoje antropološke sposobnosti agresije, cinizma i bilo čega drugog kako bi načinio otklon od kulture. Znači, vi ste u najnepovoljnije vrijeme pokrenuli pitanje kulture komuniciranja, kada biste htjeli komunicirati s naslova kulturne dimenzije, a ne s naslova egoizma koji danas prevladava. Znači čovjek je danas, što se tiče egoizma, još gori od životinje, jer je životinja regulirala svoje ponašanje s naslova ega, egoizma. Životinja ne ubija više nego što joj treba, a Homo sapiens, digitalni čovjek, čovjek digitalne evolucije, suprotstavljen je teoriji evolucije i vrlo je opasan. To je najopasnije stvorenje svih vremena. Današnji Homo sapiens, ovaj koji sjedi iza PC-

a, on ubija na daljinu i prisvaja na daljinu. Ne želi susret s neprijateljem. Sve antropotehnike, sva otkrića, znanja i izumi, u funkciji su suvremenog lovca sakupljača koji je ojačao svoju psihologiju lovca sakupljača u suvremenom lubanji da što više i brže osvoji prostor i prisvoji izvore i dobra. I to se danas događa. Taj problem digitalne evolucije Homo sapiensa ili čovjeka koji je izgubio svaku sposobnost razmišljanja o posljedicama svoga ponašanja za druge, jedan je od temeljnih problema vremena u kojem živimo. Ulazimo u vrlo razorno doba. I zato u današnjem svijetu globalizacijski procesi čine pregrupiranje opet s naslova vojnog plana. Ja sam taj proces zapravo otkrio, ali na svemirskim tehnologijama, da se vidi kako se nova vojna ulaganja otkriju kao lakmus papir u smislu da se i dan-danas i po 15 puta više izdvaja za nova oružja, nego za nova fundamentalna znanja, za nova sredstva za rad i život. Lovac sakupljač u suvremenoj lubanji ojačava psihologiju lovca sakupljača s oružjem, jer zna da mu oružje omogućava brže osvajanje i brže prisvajanje. Ovdje se susrećemo s jednim novim fenomenom koji je Homo sapiens zapravo ostvario, zaključivši da mu se ratom do sedam puta brže i više isplati da dođe do nafte, vode i drugih bogatstava, nego da ulaže u razvoj i znanost. To je taj novi neoliberalni princip - da se nasiljem ide na preraspodjelu onoga što je preostalo, a ne na stvaranje novih vrijednosti. Mi ulazimo u odnose razorne prirode. Nije problem u onima koji provode nasilje, nego u onima koji šute o tom nasilju, jer ih nema tko organizirati, jer su svi međunarodni pokreti, crkveni, vjerski, radnički, socijalistički, zapravo umuknuli. Nema više tko organizirati one koji misle da su u pravu.

► Dakle, Vi predviđate da će se Europa razići?

U knjizi od prije 18 godina to sam napisao. Gospodo, jedini sam mozak koji je u zadnjih dvije tisuće godina išao ispitati uzroke zašto se Europa od Rimskog Carstva do danas nikada nije udružila na principu sile. Upravo zato što se uvijek netko, tko je zagovarao tu Europu, pokušao izdici iznad drugih. Na tom principu Europa nije pet puta uspjela i napisao sam da ni šesti put zbog istog principa neće uspjeti. Moja knjiga od prije punih 18 godina ocrtala je današnje procese. To je ono što je objavljeno prije 18 godina, pod naslovom *Kritičko-teorijski osvrt na ekonomsko-političke strukture nove Europe*. Nasilje, gospodo, ne daje razvoj. Nasilje ne daje mogućnost opstanka svima, već samo nekim.

► Uglavnom se osvrćete na negativne aspekte globalizacije. Postoje li uopće po Vama pozitivni aspekti globalizacije?

O tome smo već govorili, ali ako i postoji nešto što je pozitivno, ono je neutralizirano s ovim što je nasilno i negativno.

► Što mislite o multinacionalnim kompanijama kao akterima međunarodnih političkih odnosa?

Multinacionalne kompanije su zapravo voljni izvršitelji interesa svoje države. Znači država je njima omogućila i dala trostruku garanciju da to rade u ime njih. I te multinacionalne kompanije su zapravo zamjena za državu nasilja. Država nasilja se prenosi na korporacijsko nasilje.

► Znači, MNK funkcioniraju kao države?

Ne samo to, nego je njima dana i mogućnost da ruše režime uz potporu svoje vlade. I ako slučajno bilo što izgube u tim procesima, njima njihova država to nadoknađuje. Znači oni su trostruko pokriveni - od svoje države, od osiguravajućih društava i od lokalnih tržišta. Prema tome one su voljni izvršitelji nasilja u danom prostoru, jer kad one ostvare interes, profit ide u matične države. One su to prihvatile, one to jesu, jer se državni terorizam

odvija od strane moćnih prema nemoćima. Globalni terorizam je zapravo državni terorizam, terorizam moćnih spram bespomoćnih. Mi nemamo pojma što je to terorizam. Moćni teroriziraju slabije. A kad slabiji pruža otpor, onda otvaramo pitanje odnosa između atrakcijskih sila i repulzijskog otpora. Atrakcijske sile su one koje čine teror. Ovdje mislim na globalni terorizam, državni terorizam. Antiteroristički savez je zapravo teror nad svijetom. Oni koji pružaju otpor su ti koji pripadaju u tzv. repulzijski otpor iz očaja. Prema tome, mi ne možemo govoriti o tome da je teror i terorizam ono što pruža otpor iz očaja, već ono što proizvodi očaj. I u tom smislu časopis *Epoха* kao kulturni časopis mora osvijestiti taj pojам terorizma koji je potpuno pogrešno shvaćen.

► Je li primarni cilj Hrvatske trebao biti ulazak u EU ili najprije državno-pravno sređivanje Države?

To što se kod nas događalo s naslova političkog determinizma, da je strateški cilj bio uključiti Hrvatsku u euroatlantske integracije, pogubno je za hrvatski narod. Jer to ne može biti cilj, to može biti sredstvo. Ako je netko zamjenio cilj i sredstvo, onda će to doista biti pogubno za narod ovoga prostora i za opstanak i razvoj života na ovome prostoru. Jer to ne može biti cilj. I dan-danas se o tome govorи. Čiji je to cilj? I protiv koga je i što će on proizvesti, jedno je od najupitnijih pitanja ove stvarnosti.

► Što mislite o kompetentnosti naših političara?

Kompetentnost naših političara je tragična. Nitko od ljudi u državnom aparatu ne razumije sociologiju države. Znači da rade nešto, a ne razumiju što rade, a posebno ne razumiju što su posljedice njihova rada. To je jedno od najžalosnijih pitanja. Nije točno da Hrvatska nema ljudi koji znaju, nego ti koji znaju nemaju nikakvog utjecaja na društvene odluke koje imaju kulturne i materijalne posljedice za život na ovom prostoru.

► Kakav je Vaš stav o problemu pretvorbe i privatizacije u jeku Domovinskog rata i jesu li se mogle izbjegći tragične posljedice?

U proces pretvorbe i privatizacije nije se smjelo ići u ratu. To je prvo što danas moramo javno priopćiti. Nasilje nije omogućilo bilo kakvu poželjnu transformaciju stanja u društvu, bez obzira jesmo li ili nismo znali što jesmo i u što se pretvaramo. To je jedno od bitnih pitanja. Dakle, državna revizija je utvrdila da se od 1991.-2004. godine provodila nezakonita pretvorba i privatizacija, nezakonita promjena vlasničkih odnosa. Vlasnički odnosi koji nisu ostvareni s naslova prava traže svoju vjerodostojnost, u smislu da se ono što nema vjerodostojnosti mora vratiti na 31. 12. 1990. godine. U suprotnom će nas svijet upozoriti da to moramo učiniti, sada ili za 15, 20 ili 50 godina. Godine 1946. većina je razvlastila manjinu, misleći kako joj nikada neće morati dati nikakvu naknadu. Svijet nas je prisilio da im nakon 50 godina to moramo platiti. Godine 1990. imamo obrnut proces. Manjina je razvlastila većinu. I bit će tragično ako ostane ona primitivna politička šala u Saboru, da "ko je jamio - jamio je", a tko nije njemu ništa. Ako to ostane, onda je to pogubno za narod ovog prostora.

► Neki stručnjaci govore da bi Hrvatska u ovim procesima europeizacije i globalizacije trebala intenzivno raditi na očuvanju svoga identiteta i definiranju svoga tzv. *branda*. Kakvo je Vaše mišljenje o tome?

Što se tiče očuvanja hrvatskog identiteta, moram reći da mi ne znamo za svoj identitet. Ni s naslova biogeneze, niti s naslova kulturogeneze. Naši su genetičari došli do spoznaje da mi nismo ono za što se predstavljamo da jesmo - da smo slavenski narod. Sad tobože znamo da nismo Slaveni, ali ne znamo tko smo. Jesmo li Iranci, jesmo li Zapadni Goti, itd. Znanost,

dakle molekularna biologija, unijela je nered u naše mozgove ili želi unijeti neki novi red. Ispada kao da nismo sposobni saznati tko smo i što smo. Čim mi nemamo pojma o svojoj biogenezi, naša kulturogeneza se gubi, preuzimajući engleski, njemački, francuski i talijanski jezik kao svoj radni jezik. Dakle, naša kulturogeneza je još tanja u smislu našega opstanka. Zaključno, mi smo u jednom velikom vakuumu s naslova biogeneze i mi smo u vakuumu s naslova kulturogeneze. Mi se gubimo i kao subjekt kulture iako smo mislili da smo subjekt kulture i da tražimo biti subjekt civilizacije, biti država. Mi ćemo izgubiti poziciju subjekta kulture prije nego postanemo subjekt civilizacije. To je jedno od temeljnih pitanja koje treba javno priopćiti, jer se o tome šuti.

▶ Što će doista biti s nama kada uđemo u EU?

Ako ulazimo u Europu, mi automatski prihvaćamo tzv. pravnu stečevinu Europe, a pravna stečevina Europe je nasilje. I kada mi prihvativmo europsko nasilje i europske direktive i globalizaciju kao ultimativno poduzetništvo, dakle kada mi to moramo bez pogovora učiniti, što i radimo, otvara se jedno od temeljnih pitanja: kada prihvativmo pravnu stečevinu, pravni poredak EU-a, mi se zapravo gubimo kao subjekt kulture, jer nikoga iz

kulture nema u tzv. pregovaračkim timovima. Ni jednoga iz kulture nema. Prema tome, onaj tko zaboravi na kulturnu dimenziju, on se poigrao našim opstojanjem kao subjekta kulture. Znači, mi nestajemo u tzv. procesu globalizacije, u tzv. procesu tranzicije. Mi nestajemo kao subjekt kulture prije nego što ćemo postati subjekt civilizacije, jer to i ne treba, jer Država više nije važna.

▶ Možete li ljudima koji vode našu zemlju dati stručni savjet radi boljeg nastupa RH na globalnoj sceni?

Ja takvima ne dajem savjet. Onima koji ne razumiju opstanak ja nemam što savjetovati. Ovom prilikom želim im poručiti: Vi koji ne mislite život u hrvatskom prostoru, ja vama ne mogu dati savjet, jer ga ne možete razumjeti. Što će vama ono što ne trebate. Vama ni Bog ne može pomoći.

▶ Je li hrvatska Vlada svjesna da ne čini ništa u smjeru našega unutarnjeg samoodređenja koje je potrebno za vanjsko opredjeljenje?

Ja ne mogu reći da nije ništa učinila, ona nije ništa ni željela učiniti u smislu samoodređenja ovog društva, da se opredijelimo i odlučimo koji ćemo tip socijalnih odnosa prakticirati. Bez unutarnjeg samoodređenja, nema vanjskog opredjeljenja. Svijet i Europa znaju da mi ne znamo ni gdje smo, ni kamo ćemo. Njima treba naš prostor, prirodan prostor kao proizvodni prostor s obzirom da mi ne znamo upravljati ni prostorom, ni izvorima, ni dobrima. Naša vlast je nesposobna za upravljanje, jer je ona dobila mandat za pravilno gospodarenje i upravljanje prostorom, izvorima i dobrima, a ne za njihovu prodaju. Za prodaju nitko nije dobio mandat, a kamoli predaju prostora Hrvatske stranoj vojnoj sili na uporabu, a da narod o tome ništa ne zna. Ni narod nema pravo predati prostor nikome, jer smo ga dužni predati onima koji će doći iza nas.

▶ Hoće li, po Vašem mišljenju, kako tvrde neki stručnjaci, RH ulaskom u EU postati kupalište Europe, hoće li biti pretvorena u novu Floridu?

Ne. Život u ovom prostoru organizirat će oni koji budu privatni vlasnici, vlasnici privatnog kapitala u Hrvatskoj, uz pomoć naše političko-finansijske elite kao posluge, kao servisa te uz pomoć medija koji su već u toj funkciji. Jer je zadaća, ne naših medija, nego stranih, da potiču zabavu, a ne da osvjećuju narod. Ovo što vi pokušavate kroz časopis *Epoха*, ovo je jedan od rijetkih slučajeva kod nas, da ste spremni osvjećivati narod i te procese.

▶ Hvala Vam na ovim riječima, gospodine Kulicu.

Uistinu je tako, kako sam rekao. Sve ostale novine, posebno strane novine, pa i ove koje se predstavljaju kao domaće ušle su u funkciju zabave naroda i potpore konzumerizmu, potpore patologiji života u ovom prostoru, a ne osvjećivanju. Prema tome, ovo je jedan od rijetkih razgovora o ovoj temi. U toku ovih mjesec dana imao sam sedam-osam intervjuja, a ovo je prvi intervj u kojem me netko pita nešto o temi globalizacije. Jer drugi časopisi imaju sasvim drugu zadaću: da razvijaju patologiju i konzumerizam, da zabavljaju narod u patologiji, u njegovu propadanju, a ne da ga osvjećuju. To je zadaća stranih medija u nas. Dakle, strani mediji imaju funkciju potpore patologiji,

{o globalizaciji}

nestajanju. A kada dodemo u fazu neoliberalne eutanazije, kada nas isključi iz života, da ne možemo trošiti, uskratit će nam, posebno neposlušnima, sve pa i vodu, i hranu, i zaposlenje i zrak. Prema tome, nama zakonito slijedi, prema našem ponašanju, ono što je zakonita posljedica neoliberalne eutanazije, da neposlušnima uskraći pravo na život. Pravo na rad je, gospodo, pravo na život. Čovjek koji ne radi nije čovjek. Dakle, svi oni koji su ispali iz procesa rada s naslova kapitala, jer je kapital zapovijedajući kriterij organizacije proizvodnje, a ne rad, na neki način gube pravo na život. Jedno od temeljnih pitanja je da nas je netko vrlo lako rastavio od naših mogućnosti na putu ka našoj budućnosti. Osim što nas je taj netko isključio iz radnih procesa, našu smo akumulaciju jeftino predali strancima uz 1,5% kamata, da bi nam tu akumulaciju prodavali uz 7 do 28% kamata godišnje na kartični dug. Onaj tko je to napravio narodu ovoga prostora taj nije do sada bio društveno odgovoran. Postoji samo još jedan tip odgovornosti, a to je povijesna odgovornost. Za pedeset godina opet ćemo tražiti neke Paveliće, neke Šubašiće, neke Pribićeviće, opet ćemo se pitati tko je bio onda uzrok onome stanju, itd., pa neka ovo o čemu pričamo ostane makar zabilježeno za potrebe onih koji će imati potrebu za spoznajom onoga što se dogodilo bez njih.

► **Koji će, po Vama, biti budući idealni tip društvenog uređenja, s jednakom mjerom duha i sigurnosti te s jednakom mjerom jednakosti i individualnosti čovjeka?**

Proces sublimacije mišljenja, imaginacije o slobodi, gospodo, mi smo sami sebi oduzeli. Rasprava o slobodi je zabranjena pojedincu i narodu koji se opredijelio za trošenje svega što svijet proizvodi, a da sam ništa više ne zna stvarati. Priče o revoluciji, o ovome o čemu Vi hoćete da Vam govorim, to je prošla priča. Mi smo sami sebi oduzeli to pravo, da pričamo o slobodi i demokraciji. Dužan čovjek i dužan narod nema pravo raspravljati o slobodi.

► **Koliki je stvarni dug RH?**

Stvarno stanje bitno se razlikuje od službenog mišljenja. Službeno mišljenje i ne zna stvarno stanje, niti ga treba. Ono što jest stvarni dug traži odgovor samo s jednog naslova, da je najispravniji odgovor da ne znamo, da nemamo znanje o stanju i kretanju duga. Najteže je saznanje da ne znamo stanje duga. To je najteže situacija. Mi živimo na dometu dnevne svijesti i u sustavu dnevne važnosti. Mi ne znamo hoće li nas Amerikanci, koji nam daju, kazniti ili će nas nagraditi za našu poslušnost. Što budemo poslušniji, to ćemo više nagrada dobivati. Samo poslušni dobivaju. Ovi drugi neće dobiti ništa. Oni točno znaju tko će ostati u radnom procesu, tko će biti u funkciji posluge, a tko neće. Narod to pojma nema. Moći će samo poslušne nagraditi i to na sve nižoj razini, bilo kroz posao, bilo kroz neke druge privilegije ili mogućnosti opstojanja. Najveći dio ljudi bit će isključen iz svih socijalnih procesa, a posebno oni koji budu registrirani da pružaju otpor sili, moći i nasilju. Oni će biti isključeni zbog svog otpora i neposluha. To je zakonitost, jer ćemo ubuduće živjeti u društvu privatnog kapitala i društvu vlasnika privatnog kapitala, a ne u društvu radnika i kapitala. Mi smo tu šansu - biti društvo radnika i kapitala - zlouprijebili, jer smo posegnuli za tudom moći. Lagali smo sami sebi. Dakle, nije bilo procesa osvješćivanja povodom naše budućnosti. Sve se moglo znati prije pedeset godina. Današnje stanje je kumulativno. Današnje stanje produkt je onoga što se radilo pedeset godina, a ne od 1991. godine na ovomo. Samo je to stanje danas još izraženije, jer smo mislili da nam sada nitko ne može ograničiti našu pohlepu, pa smo od 1991. godine do sada nalupali oko 69 milijardi dolara duga bez kamata, u različitim oblicima. Samo naš inozemni dug je već 99,2% BDP-a, ako ne i dvostruko veći, jer mi i ne znamo koliko smo dužni. Naš dug zna samo naš vjerovnik koji nam šalje mjenice za naplatu. Mi pojma o tome nemamo. Mi čak o tome niti ne učimo na naših osam ekonomskih fakulteta. Koliki je naš dug? Mi to ne znamo. Mi to više ne učimo, jer to nije naš problem. To će nama drugi izračunati, ali opet za novce.

► **To je porazno.**

To je ono što zovemo procesom osvješćivanja. Imamo li mi potrebu za spoznajom, za opstankom ili nemamo jedno je od temeljnih pitanja. Imamo li mi potrebu za opstankom života u prostoru Hrvatske? Možemo li mi biti odgovorni za taj opstanak ili da li možemo s ovom razinom brige o životu opstat? Prema onome koliko ja znam, sa sigurnošću mogu reći da ne. Hrvatskoj i hrvatskom narodu prijeti opasnost da nestane i kao subjekt kulture. Prema mojim spoznajama hrvatski narod je u procesu nestajanja, u tranziciji. To je jedno od najtežih i najpogubnijih pitanja koje ja narodu ovoga prostora mogu pravodobno priopćiti. Sve što naš narod čini, radi protiv sebe s naslova onog što mu sugeriraju oni koji misle da ga vode, a narod ih oponaša.

S. KULIĆ B. BEBEK

OPĆA KRITIKA DUŽNIČKE EKONOMIJE

Ekonomska biblioteka BIROTEHNIKA

➤ U posljednje vrijeme pojavljuje se interes za snimanje dokumentarnih filmova o Josipu Brozu Titu. Je li istina da ste Vi bili njegov miljenik?

Ne. Ja nisam bio Titov i Kardeljev miljenik, ali su mi njihovi suradnici rekli da su me oni na vrijeme razumjeli. Ali me oni oko Tita i Kardelja nisu voljeli, upravo zbog toga što sam saznao da ni Tito ni Kardelj nisu imali u vidu događanja u Jugoslaviji, jer su im lagali njihovi podanici. Međutim, ono što sam zamjeravao i Titu i Kardelju je to da su oni pokušali ostvariti slobodu na tuđoj moći. Izgrađivanje samoupravnog socijalizma na tuđoj moći, morali su ipak toliko znati, da je to nemoguće. Ono što sam im priopćio negdje 70-ih godina prošloga stoljeća ostavilo ih je zatečenima. Oni su postavlјali pitanje: "S kojih to naslova nama Kulić poručuje da od ovoga što mi radimo nema ništa?" Jedina osoba koja je razumjela moje riječi u to vrijeme, od svih političara Jugoslavije, bio je nedavno premijer Jure Bilić. Kada me je preslušavao pet sati u Hrvatskom saboru, kao predsjednik Sabora, pitao me: "Znači, Kuliću, ništa od ovoga što mi pričamo u Savezu komunista?" Odgovorio sam mu: "Jure, ništa osim nesreće." A on me na to pitao: "Hoće li biti krvi" Odmah sam mu odgovorio: "Jure, bit će krvi." To je bio jedini čovjek koji je to istoga časa išao prenijeti u Centralni komitet, pa mi je vratio povratnu informaciju da oni ništa ne razumiju. Ja sam mu rekao: "Oni da išta razumiju, oni ne bi bili u CK-u, ali zato što ne razumiju, oni jesu tamo – da ne razumiju."

➤ Je li se situacija u odnosu na razumijevanje i nerazumijevanje političara promjenila danas u odnosu na to vrijeme?

Ne, ništa. Znači isti oni agresivni, polupismeni, poluobrazovani, grubi, isplivali su u svim političkim strankama kao pretendenti da vladaju i prostorom i narodom. Čast rijetkim iznimkama. Ovdje se radi o jednom psihopatološkom fenomenu ili patološki bolesnim ljudima koji hoće upravljati društвom, a nemaju pojma što je društvo. Ako kažem da su se baš tako izdiferencirali, onda upozoravam da niti jedna politička stranka nema niti jednog čovjeka ponaosob koji razumije sociologiju države i koji bi mogao biti za nju odgovoran. S obzirom da nikom nisu polagali ispite za ono što ne znaju, niti za ono što znaju, oni su znali da nemaju kome biti odgovorni, pa su se prihvatali posla ostvarujući svoje privilegije. Kad ne bi bilo privilegija, niti jedna vlast ne bi bila interesantna. Oni su pogrešno razumjeli vođenje društva i politiku, jer je politika ono što upućuje na odgovornost upravljanja društвom i društvenim poslovima, a oni na politiku gledaju kao na vlast ljudi nad ljudima. Oni su potpuno pogrešno htjeli, i stoga što se pogrešno htjelo narod danas ispašta.

➤ Možemo li na osnovi toga zaključiti da razlike između političkih stranaka u RH gotovo i ne postoje?

S obzirom na ono s naslova sociopsihološkog sadržaja i onoga što su do sada pokazali, mogu reći da unutar 105 stranaka nema gotovo nikakve razlike. Oni svi teže politici kao vlasti ljudi nad ljudima, zbog privilegija. To najbolje pokazuje naša 15-godišnja praksa. Svi 105 stranaka još nije razumjelo da mi u Hrvatskom saboru nemamo konsenzus o tome koji tip društva gradimo i da ne postoji opozicija u Saboru. Postoje samo darvinističke grupe u vlasti, u borbi za ovlasti, radi prevlasti. Prema tome, ono što nismo razumjeli, ne može uspijeti. Bilo bi nemoguće da uspijemo u onome što bi bilo poželjno očekivati od promjena društvenog vlasništva. Zaključno, smisao promjena društveno-političkog uređenja Hrvatske se izgubio upravo zbog toga političkog primitivizma, koji uopće nije razumio što je društvo, Europa i svijet. Nije problem u svijetu i Europi, već je problem u nama.

➤ Može li se reći da je 45-godišnji mrak doživio svoj nastavak i u samostalnoj Hrvatskoj?

Ne da mi nismo razumjeli ono što je bila Jugoslavija, već na projekt Jugoslavije nitko nije stavio niti jednu ciglu, ni Slovenci, ni Hrvati, ni Srbi, ni Makedonci, ni Bosanci, ni Crnogorci, ni Albanci. Znači nije se moglo raspasti ono što nitko nije htio izgraditi. Ovo što se sada kod nas u Hrvatskoj događa, proizvod je istoga političkog primitivizma i neznanja, jer ti ljudi nikom nisu obvezni položiti račune, tim više što je izvršna vlast ta koja proizvodi stvarno stanje i odluke, a ne zakonodavna vlast. Zakonodavna vlast predala je svoje ovlasti i svoju odgovornost izvršnoj vlasti, a izvršnu vlast vodi jedan čovjek koji nije odgovoran nikome. Oni koji su postavljeni u vlasti, a to je izvršna vlast koja dominira nad zakonodavnom, nisu odgovorni nikome - ni društveno, ni povijesno.

➤ Zašto u našem društву političari zanemaruju znanje i znanost i zašto su obrazovani i visokokvalificirani ljudi na društvenim marginama?

Od 4,5 milijuna stanovnika Republike Hrvatske, prema popisu stanovništva iz 2001. godine, više od 90% stanovništva je ispod razine srednje stručne spreme formalno-pravne pismenosti, a onda možete zamisliti stvarnu pismenost. Znači, 90% ljudi nije u stanju razumjeti proces. Stoga bismo mogli reći da je prostor njihova neznanja izvanjski prostor političkog oblikovanja istog za sebe – za manipulaciju. Onih 7% koji misle da znaju u funkciji su apologije političkog determinizma. Iz toga zaključujem da znanstvenost i znanstvenici koji se u tom pravcu predstavljaju nemaju nikakvog utjecaja na politički determinizam niti na odluke koje imaju kulturne i materijalne posljedice za narod ovoga prostora. Ono što sam saznao da vjerski determinizam ima veći utjecaj na politiku i političku vlast u hrvatskoj stvarnosti nego znanost, to je tragično i za stvarnost i za znanost.

➤ Svojedobno nismo razumjeli proces udruživanja Hrvatske u Jugoslaviju. Kakve će dalekosežne posljedice imati nerazumijevanje udruživanja u Europu?

Razlika razlaza kao izlaza Hrvatske iz Jugoslavije upozorava da je Radićeva magla bila nešto rjeđa od globalizacijske magle Europe. Europska i globalizacijska magla je gušća od Radićeve iz koje su se guske uspjele vratiti u obor, a iz ove globalizacijske magle u koju upravo ulazimo povratka više nema. Tu vidim problem nestajanja Hrvatske u procesu globalizacije kao transformacije iz nečega što ne znamo što jesmo, u nešto što također ne znamo što će biti.

➤ Živimo u razdoblju socijalnog darvinizma u kojem prevladavaju darvinisti. Ima li nade za humaniste?

Ono što Vam ja mogu kazati je da sam ostvario uvid u naš mentalni sklop. U nama nisam prepoznao niti darviniste niti humaniste. Ja sam u nama prepoznao nešto što se u medicini zove ono što se kod nas u našoj stvarnosti rijetko izgovara, a zapravo to jesmo, a Vi sami zaključite na što mislim.

➤ Kako to objašnjavate?

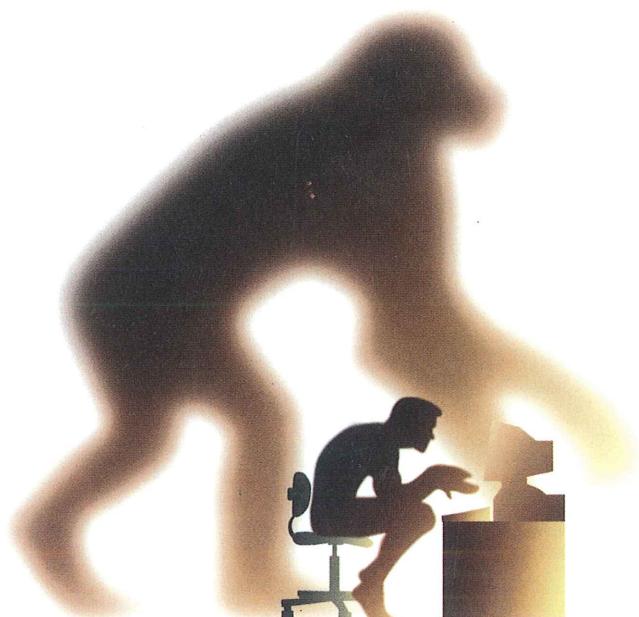
Život je borba. Sve za borbu. Borba traži od čovjeka žrtvu. Žrtvu! Ideš u rat, u Vijetnam, imas plaću. Kamo god Amerikanac ide u rat, država stojiiza njega i zbrinjava njegovu obitelj. Tko stojiiza naših

SLAVKO KULIC
INTERNATIONAL ORDER OF MERITS CAMBRIDGE

NEOLIBERALIZAM kao SOCIJALDARVINIZAM

NEOLIBERALISM as SOCIAL DARWINISM

Rat za dominaciju ili bolji svijet

PROMETEJ

hrvatskih ratnih invalida? Tko? Sustav? Ma kakav sustav, on ga se odrekao. Zašto je američki sustav učinkovit? Zato što stoji iza svog pojedinca i zato što pojedinac stoji iza sustava, a iza naših hrvatskih ratnih invalida ne stoji nitko. Tu je problem.

➤ **S obzirom na sve probleme s kojima se susrećemo u današnjem vremenu, koliko godinu opstojnosti predviđate Hrvatskoj?**

Hrvatskoj i hrvatskom narodu kao subjektu kulture predviđam sedamdesetak godina. Na ovaj način, s ovom razinom brige o svojoj opstojnosti kao subjektu kulture i subjektu civilizacije, ne dajem nam ni jednog mjeseca više od sedamdeset godina. Posljednji koji će nestati u ovoj tzv. tranziciji bit će vojni i politički podanici. Nestat ćešmo baš kao i narod koji je živio na ovim prostorima prije nas – to su bili Iliri. Posljednji koji su među Ilirima nestali bili su vojni i politički podanici, jer su oni taj narod izdali.

➤ **Što je s procesom razvlašćivanja i razoružavanja?**

Globalizacijski proces je taj koji te najprije razvlašćuje i razoružava. Ti procesi razvlašćivanja i razoružavanja kod nas su pri kraju. Čine nas potpuno bespomoćima da pružimo otpor, bilo kome, bilo čemu, bilo kada, povodom bilo čega. Mi objektivno nismo u mogućnosti da s ovim što mislimo da znamo, pomoći IQ-a, intelektualne inteligencije, saznamo uvjete materijalne istine, znači ono što jest u realitetu. Naš mozak je vezivni prostor između onoga što stvarno jest i onog što mislimo da jest. Ono što mislimo da jest, ono nije. Ono se i ne može interpretirati bez EQ-a - emocionalne inteligencije, koju u većoj mjeri imaju žene, a koja je odgovorna za opstanak i razvoj života. S obzirom na to da uporaba i instrumentalizacija IQ-a isključuje emocionalnu inteligenciju EQ te također isključuje SQ – spiritualnu inteligenciju, kulturnu inteligenciju iz razumijevanja i promišljanja stvarnosti, mi je nemamo niti u razumijevanju života. Prema tome opstanak o kojem govorim, života u prostoru Hrvatske, traži uključivanje ova važna tri tipa inteligencije u smislu da možemo govoriti o hrvatskom narodu kao o intelligentnom narodu, kao o intelligentnom biću. U suprotnom, mi ćemo nestati zbog neinteligibilnosti ili neuključivanja onih oblika inteligencije koje nam je priroda podarila. Prema tome, samo sa IQ-om mi to ne možemo, jer naš mozak je tuđi mozak, on je instrumentaliziran. Međutim, s naslova SQ-a, spiritualne inteligencije, kulturne inteligencije, onoga naslova s kojega mi danas razgovaramo, mi ne možemo bez toga razumjeti što je objektivno, a kad ne možemo razumjeti što jest, mi se ne možemo ni ponašati u skladu s onim što bi bilo u skladu s opstankom i razvojem života.

➤ **Profesore Kulicu, dopustite mi da Vam za kraj postavim još jedno pitanje. U današnjem vremenu u kojem, kako često ističete, prevladava nasilje, koliko biste mogli reći da imate prijatelja?**

Ja nemam prijatelja, ja imam samo jednog svjedoka, to je vrijeme, a prijatelji su po neki put varljiva kategorija.

Prije nego smo se rastali, profesor Kulic udijelio mi je još nekoliko savjeta u vezi našeg časopisa *Epoha*, a i života općenito, ponavljajući mi još jednom kako je *Epoha* jedini časopis u Hrvatskoj koji pokušava osvijestiti, a ne samo zabaviti čitatelja. "Govoriti o kulturi komuniciranja, ili kulturi općenito u našem vremenu znači bacati kruh na asfalt. Ali, bez obzira na to, vrijedi pokušati, jer bar ćete znati da ste nešto pokušali, što je sasvim dovoljno", rekao mi je profesor Kulic na kraju našeg razgovora. Kompliment od tako dragog i učenog čovjeka više mi je nego drag i sretan sam što sam imala priliku zabilježiti naš razgovor na početku trećeg milenija, u kojem još uvijek, kao ni do sada, gotovo nigdje ne piše što se zapravo događa oko nas... Hvala Vam, gospodine Kulicu. ☎